Banka zevnitř

Učebnice pro samouky a začátečníky

No Class Required!

Radim Kaufmann

NO CLASS REQUIRED!

Banka zevnitř

Učebnice pro samouky a začátečníky

Od první klientské platby k rozhodnutí bankovního výboru.

Banka vypadá jako místo, kam peníze přicházejí a odkud odcházejí. Její rozvaha vypráví podrobnější příběh: komu banka dluží, kdo dluží jí, co může použít dnes a jakou ztrátu ještě unese. Tuto mapu se naučíš číst na konkrétních situacích.

Americké prostředí tvoří společný rámec příkladů. Každý výpočet dostane jednotky, čas a výchozí stav; každý závěr musí obstát proti číslům i významu události.

Radim Kaufmann

Radim Kaufmann®

NO CLASS REQUIRED!

Tiráž

Banka zevnitř

Učebnice pro samouky a začátečníky

Vydavatelství Radim Kaufmann®

Autor a vydavatel: Radim Kaufmann
Šéfredaktor: Radim Kaufmann

SPOLUAUTOŘI

Claire Whitaker, Spencer Reed, Julian Hartwell, Tessa Monroe, Gavin Rhodes, Naomi Fletcher a Wesley Porter.

OBRAZOVÁ SLOŽKA

Kaufmann Creative AI Studio©

Obálka a obrazové předěly jsou původní koncepční ilustrace vytvořené s využitím generativní AI. Výuková schémata zobrazují autorské modely a kontrolované účetní údaje. Původ jednotlivých obrazů je uveden v obrazovém registru.

České vydání, 2026.

© 2026 Radim Kaufmann®

Modelové banky A a B a jejich klienti jsou fiktivní. Částky, úrokové sazby a scénáře slouží k výuce; případné skutečné instituce vystupují jako zdroje nebo výslovně pojmenované příklady. Americká pravidla se vždy čtou spolu s uvedeným zdrojem, datem a působností.

NEJPRVE SE PODÍVEJ. POTOM POČÍTEJ.

Jak s knihou pracovat

Začni situací, kterou dokážeš popsat vlastními slovy. Definice ti pomůže teprve tehdy, když víš, na kterou otázku odpovídá. Knihu proto nemusíš procházet jako seznam pojmů. V každé lekci zopakuješ stejný postup.

P — Pozoruj

Přečti obraz a pojmenuj, co v něm skutečně vidíš. Hledej osoby, účty, okamžik změny a směr platby. Odděl pozorování od toho, co si pouze domýšlíš.

Odhadni

Než otevřeš řešení, napiš očekávaný výsledek a jednu větu proč. Chybný odhad je užitečný: ukáže, který vztah potřebuješ opravit.

Propočítej

Projdi řešený příklad po jednotlivých krocích. U každého čísla se zeptej, zda patří aktivům, závazkům, kapitálu, nebo zatím jen podmíněnému příslibu.

Přenes a vysvětli

Vyřeš novou úlohu bez opisování. Pak porovnej vlastní postup s klíčem a vysvětli rozdíl. Správné číslo bez správného důvodu nemusí znamenat pochopení.

> **STUDIJNÍ NÁVYK**
>
> U každé rozvahy si napiš: čí je, k jakému okamžiku platí a v jakých jednotkách jsou částky. Tři krátké poznámky zabrání mnoha zbytečným chybám.

Stačí papír, tužka a jednoduchá kalkulačka. Vysvětlený klíč nejprve zakryj. Když uděláš chybu, vrať se k významu události, ne pouze k aritmetice.

JEDNOTKY A VÝCHOZÍ PŘEDPOKLADY

Dvě banky, společný jazyk

V prvním příběhu sleduješ dvě fiktivní americké banky. Všechny částky jsou v milionech amerických dolarů (mil. USD). Číslo 10 tedy představuje deset milionů dolarů, nikoli deset dolarů.

Položka	Banka A	Banka B
Zůstatek u Fedu — rezervy	20	15
Cenné papíry	30	25
Úvěry	50	40
Aktiva celkem	100	80
Klientské vklady	90	72
Vlastní kapitál	10	8

Aktiva = závazky + vlastní kapitál

Pro tuto mechaniku mají obě banky vlastní účet u Federal Reserve. Slovo rezervy označuje disponibilní bankovní zůstatek u Fedu; neznamená opravnou položku k úvěrům ani automaticky zákonem předepsané minimum. Vklad klienta je jeho pohledávkou za bankou a současně závazkem banky vůči němu.

První úvěrový příběh odděluje jistinu a platbu od úroků, poplatků a očekávaných ztrát. Ty se vysvětlí samostatně. Každá nová varianta označí svůj výchozí stav; nesčítej nezávislé příklady jen proto, že používají stejné banky.

Opora výkladu: S01, S02, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Obsah

I. Jak projít od platby k rozvaze

01 Úvěr vzniká, peníze odcházejí 9
02 Rozvaha jako mapa banky 19
03 Likvidita, kapitál a ztráta nejsou totéž 29
04 Jak banka vydělává a za co platí 39
05 Kdo je kdo v americkém bankovnictví 50
06 Vklady: zdroj financování s různou stabilitou 61
07 Co chrání pojištění vkladů 72
08 Cesta platby od příkazu k vypořádání 83
09 Hotovost, zůstatky u Fedu a korespondenti 94
10 Od účetního zápisu k denní uzávěrce 105

II. Úvěr od rozhodnutí ke ztrátě

11 Od žádosti k úvěrovému rozhodnutí 124
12 Domácnost a schopnost splácet 135
13 Firma: zisk nestačí na splátku 146
14 Zajištění: druhá cesta k úhradě 157
15 Kolik musí úvěr vydělat 168
16 Čerpání, úrok a splácení 179
17 Úvěr po podpisu: průběžný dohled 190
18 Když klient přestane splácet 201
19 Očekávané úvěrové ztráty a CECL 212
20 Odpis, vymáhání a skutečné inkaso 223

III. Likvidita, sazby a kapitál

21 Cenné papíry: výnos, cena a dostupnost 242
22 Úrokové riziko: když se přecení různé strany 253
23 Časová mapa likvidity 264
24 Likviditní rezerva a cena jejího použití 275

Obsah — pokračování

III. Likvidita, sazby a kapitál

25 Odliv vkladů: první den stresu 286
26 Kde banka získá náhradní financování 297
27 Kolik stojí nouzová likvidita 308
28 Pohotovostní plán a likvidita během dne 319
29 Kapitál: účetní výkaz a regulatorní pravidla 330
30 Stresový test: předpoklad není prognóza 341

IV. Jak banku řídit a kontrolovat

31 Kdo v bance rozhoduje a kontroluje 360
32 ALCO: rozhodování o aktivech a financování 371
33 Americký dohled: najít správné pravidlo 382
34 Jak číst veřejné bankovní výkazy 393
35 Klient, srozumitelné podmínky a stížnost 404
36 Kdo je klient a proč banka prověřuje platbu 415
37 Provozní chyba a podvod v platbách 426
38 Data, přístupy a odolnost systému 437
39 Dodavatel: službu zadáš, odpovědnost zůstává 448
40 Kontrola, audit a nápravné opatření 459

V. Celkový obraz a závěrečný projekt

41 Jedna malá banka, celý obraz 478
42 Růst banky: kapitál i financování mají hranice 489
43 Platba přes hranice a měnové riziko 500
44 Když se zhorší důvěra 511
45 Když banka selže: kdo nese ztrátu 522
46 Závěrečný projekt I: připravit rozhodovací základ 533
47 Závěrečný projekt II: přepočítat oba odlivy 544
48 Závěrečný projekt III: obhájit rozhodnutí před výborem 555

SLOVNÍK · REJSTŘÍK · ZDROJE · REGISTR OBRAZŮ

Opakování následují po 10., 20., 30. a 40. kapitole. Závěrečný aparát začíná na straně 566.

Zdroje a obrazy

Odkazy S01–S12 v textu odkazují k následujícím primárním podkladům. Modelové částky a cvičení jsou autorské; zdroje dokládají účetní vztahy, platební mechanismus a vymezení pojmů.

S01 Fed: Understanding Bank Deposit Growth, 3. 6. 2022, příloha.
https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/understanding-bank-deposit-growth-during-the-covid-19-pandemic-20220603.html

S02 Fed: Federal Reserve liabilities, oddíl Deposits of Depository Institutions.
https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/bst_frliabilities.htm

S04 Federal Reserve Financial Services: Fedwire Funds Service Business Continuity Guide.
https://www.frbservices.org/financial-services/fedwire-funds-service/fedwire-funds-service-business-continuity-guide/

S06 Fed a další dohledové orgány: Importance of Contingency Funding Plans, 28. 7. 2023.
https://www.federalreserve.gov/newsevents/pressreleases/bcreg20230728a.htm

S08 OCC: Capital and Dividends, 2018; účetní definice kapitálu.
https://occ.gov/publications-and-resources/publications/comptrollers-handbook/files/capital-dividends/index-capital-and-dividends.html

S09 OCC: Allowances for Credit Losses, oficiální stránka příručky, verze 2.0, červenec 2026.
https://www.occ.gov/publications-and-resources/publications/comptrollers-handbook/files/allowances-for-credit-losses/index-allowance-credit-losses.html

S10 OCC: Interest Rate Risk, březen 2020; ekonomická hodnota a účetní kategorie.
https://www.occ.treas.gov/publications-and-resources/publications/comptrollers-handbook/files/interest-rate-risk/index-interest-rate-risk.html

S12 FFIEC 051 Instructions, září 2026; rozvaha, úvěry a nečerpané expozice.
https://www.ffiec.gov/sites/default/files/data/reporting-forms/FFIEC051_202609_i.pdf

Obrazový kredit: Kaufmann Creative AI Studio©

Obálka: Banka v řezu. Předěly kapitol 1–3: dvě banky a platba; řez bankou; rozhodování o splatné platbě. Jde o původní generované ilustrace fiktivních situací. Schémata 1.1–3.4 jsou původní výukové obrazy sestavené z modelových dat, bez převzatých fotografií.

Zdroje ověřeny 22. listopadu 2026. U S09 byla ověřena vstupní stránka; přesné účetní vztahy v úvodu podpírá také S12. Starší příručky zde neslouží jako doklad současných regulatorních limitů.

KAPITOLA 01

Úvěr vzniká, peníze odcházejí

Co se na rozvaze banky změní, když schválí úvěr a klient peníze hned odešle jinam?

Na obrázku stojí dvě oddělené banky. Vlevo odchází z banky zákazník, vpravo čeká dodavatel a přes most vede světelná trasa. Představ si, že zákazník právě zaplatil z čerpaného úvěru. Odhadni, u které banky zůstal jeho dluh a která získala prostředky pro dodavatele. Samotný obraz schválení ani účetní zápisy nedokládá; ty teprve společně rozkryjeme.

Schválení není čerpání

Rozhodnutí, čerpání a vypořádání mají vlastní okamžik. Šipky ukazují pořadí událostí, nikoli tři různé úvěry.

Ve kterém ze tří okamžiků získá firma na svém účtu prostředky, kterými může zaplatit dodavateli?

Vyber jeden okamžik a napiš, jaký konkrétní záznam by tvůj odhad potvrdil. Nestačí, že dokument nese podpis banky.

Americká výrobní firma potřebuje nové zařízení. Banka A souhlasí s úvěrem a stanoví podmínky, které musí firma splnit před jeho čerpáním. Rozhodnutí otevírá cestu k financování. Samo však není dokladem, že banka již připsala celou částku na klientský účet a vznikl právě takto čerpaný úvěr.

Čerpání nastane, když banka poskytne sjednané prostředky způsobem určeným smlouvou. V našem příběhu je připíše firmě na účet vedený u banky A. Teprve následně firma zadá platbu dodavateli do banky B. Každý krok proto označíme samostatně, i kdyby systém všechny tři zpracoval během krátké chvíle.

Nečerpaný příslib přesto nemusí být účetně bezvýznamný. Může vyžadovat mimorozvahovou evidenci a podle podmínek také zachycení očekávaných ztrát. Zde sledujeme základní čerpání a platbu; úroky, poplatky i ztrátové položky výslovně ponecháváme stranou. To umožní vidět jednotlivé pohyby, aniž bychom zjednodušení vydávali za úplný obraz skutečného úvěru.

Tři záznamy k jednomu zařízení

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Všechny částky uvádíme v milionech USD. Banka A začíná s rezervami 20, cennými papíry 30 a úvěry 50. Proti aktivům 100 stojí vklady 90 a vlastní kapitál 10. Rozvaha B začíná na 80: rezervy 15, papíry 25 a úvěry 40 odpovídají vkladům 72 a kapitálu 8.

První záznam říká: úvěr 10 schválen, podmínky čerpání se ověřují. Druhý potvrzuje připsání 10 na účet firmy u A. Třetí dokládá vypořádání její platby 10 dodavateli u B. První záznam nedokazuje druhý ani třetí. Při kontrole proto nehledáš pouze částku, ale také význam události, její čas a příslušný účet.

TEĎ ZKUS TY

V úvěrovém spisu leží souhlas banky s částkou 10, oznámení firmy, že plánuje zaplatit dodavateli, a výpis účtu bez připsaného úvěru. Kolega tvrdí, že banka již poskytla peníze a uskutečnila převod. Rozhodni, které jeho tvrzení podklady prokazují. Napiš také dva konkrétní doklady, které bys potřeboval pro potvrzení dalších kroků.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Podklady prokazují schválení, nikoli doložené čerpání a vypořádanou platbu. Oznámený záměr firmy není pohybem na účtu. Z popsaného výpisu nelze potvrdit připsání úvěru; současně nevyvozuj, že banka příslib vůbec neeviduje. Přezkoumáváš právě konkrétní tvrzení kolegy o poskytnutí a převodu prostředků.

Pro čerpání požaduj příslušný účetní záznam a připsání částky na klientský účet. Pro následnou platbu požaduj potvrzení jejího vypořádání, navázané na odesílající a přijímající účet. Chybou je zaměnit rozhodnutí nebo platební úmysl za uskutečněnou událost, protože všechny dokumenty zmiňují stejnou částku.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Než změníš číslo v rozvaze, pojmenuj událost a najdi důkaz jejího uskutečnění. Schválený rámec, čerpaný úvěr a vypořádaná platba popisují různé skutečnosti.

Opora výkladu: S01, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Úvěr a nový vklad

1.2 Čerpání zvětší obě strany

Banka A; prostředky zatím zůstávají na účtu klienta — mil. USD

POLOŽKA	PŘED	PO ČERPÁNÍ
Rezervy u Fedu	20	20
Cenné papíry	30	30
Úvěry	50	60
Vklady klientů	90	100
Vlastní kapitál	10	10
Kontrola	100 = 100	110 = 110

Které dvě položky se zvýšily o stejných 10?

Při čerpání 10 rostou úvěry A z 50 na 60 a klientské vklady z 90 na 100.

Proč se při připsání úvěru na klientský účet zvětší obě strany bankovní rozvahy?

Zkus doplnit dvě věty: firma nyní dluží bance a banka nyní dluží firmě. U každé urči částku a důvod.

Podívej se na obchod očima banky. Firma má povinnost vrátit čerpanou jistinu podle smlouvy. Banka tak získává pohledávku za firmou, tedy aktivum. Současně připisuje prostředky na její účet. Tento vklad je závazkem banky vůči klientovi, nikoli dalším aktivem banky. Právě změna pohledu bývá první obtížnou překážkou.

Klient vnímá zůstatek účtu jako své peníze a pohledávku za bankou. Banka stejný zůstatek vykazuje jako svůj dluh. Dva popisy si neodporují, protože hovoří o různých stranách vztahu. Při čerpání na účet se tedy v tomto modelu současně zvětší bankovní úvěr a bankovní závazek z vkladu.

Banka v tomto kroku neodečítá částku z účtu jiného vkladatele ani ji neposílá jiné bance. Její zůstatek u Fedu se proto samotným připsáním nemění. Nevzniká ani zisk ve výši poskytnutého úvěru. Banka dostala pohledávku, ale současně převzala odpovídající závazek; vlastní kapitál touto operací nezvýšila ani nesnížila.

Z rozvahy 100 na rozvahu 110

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Vrať se k výchozí bance A. Firma nyní skutečně čerpá 10 a celá částka zůstává na jejím účtu. Úvěry vzrostou z 50 na 60, vklady z 90 na 100. Rezervy 20, cenné papíry 30 a vlastní kapitál 10 zůstávají stejné. Obě strany rozvahy proto nově dosahují 110.

Kontrolu můžeš provést dvěma cestami. Sečteš konečné položky: 20 + 30 + 60 = 100 + 10. Nebo sleduješ změny: aktiva vzrostla o 10 a závazky také o 10. Druhá cesta rychle odhalí, co obchod způsobil. První ověří, zda se změna správně promítla do celkového stavu banky.

TEĎ ZKUS TY

Tato úloha je samostatnou variantou: začni znovu před čerpáním, nikoli z rozvahy 110. Firma z rámce 10 načerpá pouze 6 a nic neposílá dál. Urči konečné úvěry, vklady, rezervy a vlastní kapitál A. Ověř rovnost rozvahy a vysvětli, proč do čerpaných úvěrů nezahrneš zbývající nevyužitou část rámce.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Úvěry jsou 56 a vklady 96. Rezervy zůstávají 20, papíry 30 a vlastní kapitál 10. Kontrola dává 20 + 30 + 56 = 96 + 10 = 106. Zvýšení odpovídá skutečnému čerpání 6, protože právě tuto částku banka připsala firmě a vznikla odpovídající pohledávka.

Nevyužité 4 nejsou v tomto okamžiku dalším čerpaným úvěrem ani použitelným zůstatkem připsaným na účet. Patří k posouzení nečerpaného příslibu. Kdybys přidal celých 10, zobrazil bys větší uskutečněný obchod, než nastal. Rovnost stran by mohla přesto vyjít; správný součet tedy sám nepotvrzuje správný obsah.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Úvěr je pro banku pohledávkou, vklad závazkem. Vždy ověř skutečně čerpanou částku; vyrovnaná rozvaha může stále obsahovat věcně chybný zápis uskutečněného obchodu.

Opora výkladu: S01, S02, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Platba mezi bankami

1.3 Úvěr zůstává u banky A

Konečné stavy — **10 rezerv: A → B** — mil. USD

POLOŽKA	BANKA A	BANKA B
Rezervy u Fedu	10	25
Cenné papíry	30	25
Úvěry	60	40
Vklady klientů	90	82
Vlastní kapitál	10	8
Kontrola	100 = 100	90 = 90

Zaplatil klient dodavateli, nebo splatil úvěr bance?

Převod 10 snižuje rezervy a vklady A; stejné dvě položky u B zvyšuje. Úvěr zůstává bance A.

Která banka po platbě drží úvěrovou pohledávku a která vede nově připsaný vklad dodavatele?

Nakresli zvlášť šipku klientské platby a šipku mezi bankovními účty u Fedu. Úvěrovou pohledávku připoj k jejímu skutečnému věřiteli.

V hlavním příběhu firma načerpala celých 10 a nyní jimi zaplatí dodavateli u banky B. Banka A sníží klientský vklad o 10. K vypořádání použije 10 ze svého účtu u Fedu, americké centrální banky. Takový bankovní zůstatek budeme označovat jako rezervy; není to účet samotného firemního klienta.

Předpokládáme, že obě modelové banky mají příslušné účty u Fedu a platba se vypořádá mezi nimi. Fed sníží zůstatek A a zvýší zůstatek B o stejnou částku. B připíše prostředky dodavateli. U přijímající banky tak současně přibudou rezervy a závazek z klientského vkladu, oba ve výši 10.

Firma ovšem zaplatila dodavateli za zařízení, nikoli bance za úvěr. Pohledávka banky A proto nezmizela a do banky B se nepřestěhovala. Tento rozdíl sleduj pokaždé: příjemce obchodní platby nemusí být věřitelem úvěru. Popsané vypořádání odpovídá zvolenému převodu mezi přímými účastníky; jiné platební cesty mohou mít další kroky.

Úvěr u A, peníze na účtu u B

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Po úplném převodu má A rezervy 10, papíry 30 a úvěry 60. Aktiva tedy činí 100. Vklady se z mezikroku 100 vracejí na 90 a kapitál zůstává 10. Proti stavu bezprostředně po čerpání se rozvaha zmenšila o 10; proti úplnému začátku má stejnou velikost, ale jiné složení aktiv.

Banka B měla rezervy 15 a vklady 72. Po přijetí platby má rezervy 25 a vklady 82; papíry 25, úvěry 40 a kapitál 8 se nezměnily. Kontrola zní 25 + 25 + 40 = 82 + 8 = 90. B přijala platební prostředky, nepřevzala však úvěrovou pohledávku za kupující firmou.

TEĎ ZKUS TY

Zkus jinou samostatnou variantu hlavního obchodu. Firma nejprve načerpá celých 10 u A, ale dodavateli u B pošle zatím jen 6; zbývající 4 ponechá na účtu. Urči rezervy, vklady a celkovou rozvahu obou bank. Úvěr neměň. Vysvětli také, proč žádná banka v této variantě automaticky nevykáže nový zisk.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

V A klesnou rezervy z 20 na 14 a vklady z mezikroku 100 na 94. Úvěry zůstávají 60, papíry 30 a kapitál 10: 14 + 30 + 60 = 94 + 10 = 104. Z čerpaného vkladu 10 tedy skutečně zůstaly u A prostředky 4.

B má rezervy 21 a vklady 78. Její kontrola je 21 + 25 + 40 = 78 + 8 = 86. Částka 6 zvýšila zároveň její aktivum i závazek, nikoli kapitál. V našem modelu bez úroků a poplatků nepředstavuje čerpání ani samotný přesun mezi účty výnos z obchodu.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Platba dodavateli mění umístění vkladu a rezerv, ale nesplácí úvěr. Ptej se vždy, kdo byl příjemcem platby a který závazek se jí vypořádal.

Opora výkladu: S01, S02, S04. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Co zůstalo v soustavě

1.4 Jedna platba, dva pohledy

Součet obou modelových bank A a B — mil. USD

POLOŽKA	PŘED ÚVĚREM	PO PLATBĚ
Aktiva celkem	180	190
Vklady klientů	162	172
Rezervy u Fedu	35	35
Vlastní kapitál	18	18

Která veličina vznikla a která se jen přesunula?

Součet A a B rozliší vznik úvěru a vkladu od pouhého přerozdělení rezerv. Každou veličinu sleduj samostatně.

Zmizely nové vklady ze soustavy, když z účtu dlužníka v bance A odešla celá čerpaná částka?

Sečti zvlášť vklady, úvěry a rezervy obou bank před obchodem a po něm. Před výpočtem si napiš, co očekáváš.

Pohled na samotnou banku A může svádět k závěru, že se vše vrátilo na začátek. Její vklady jsou znovu 90 a aktiva znovu 100. Složení aktiv však jiné je: rezerv má o 10 méně a úvěrů o 10 více. Kromě velikosti proto vždy sleduj také druh a dostupnost aktiv.

V našem uzavřeném obrazu dvou bank nové vklady nezmizely. Po platbě je drží dodavatel u B. Celkový objem klientských vkladů vzrostl díky čerpání ze 162 na 172 a následná platba jej už nezvýšila. Pouze změnila rozdělení mezi bankami. Stejný obchod proto nepočítej jednou při čerpání a podruhé při převodu.

Součet rezerv zůstává 35: původních 20 + 15 se změnilo na 10 + 25. Samotný převod mezi dvěma účty u Fedu nevytvořil další rezervy. To ale neznamená, že je každá banka má stále stejně dostupné. A nyní musí své další platby posuzovat podle vlastních 10, nikoli podle součtu celé soustavy.

Jeden součet, několik různých změn

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Před úvěrem měly A a B dohromady aktiva 180, vklady 162 a kapitál 18. Po čerpání a úplném převodu dosahují aktiva 190, vklady 172 a kapitál stále 18. Rozdíl 10 na obou stranách odpovídá nové úvěrové pohledávce a novému vkladu. Vlastníci bank touto mechanickou operací žádný nový kapitál nevložili.

Soustavu zde tvoří pouze dvě sledované banky, nikoli celá ekonomika. Přírůstek bankovních vkladů zároveň neříká, že firma získala bezplatné bohatství: vůči bance jí zůstává dluh. Dodavatel obdržel úhradu za svůj obchod. Porovnávat bankovní rozvahy je užitečné, ale nesmíš jejich růst zaměnit za zisk klienta ani za zisk banky.

TEĎ ZKUS TY

Vrať se k výchozím rozvahám a změň jedinou okolnost: dodavatel má účet také u A. Firma načerpá 10 a celou částku mu odešle uvnitř stejné banky. Urči konečnou velikost obou bank, součet vkladů a součet rezerv. Vysvětli, které dvě klientské položky se při vnitřní platbě změní a co se naopak nepřesune.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

A po čerpání zůstane na 110 a B na 80. Vnitřní platba sníží zůstatek kupující firmy a zvýší zůstatek dodavatele o stejných 10. Celkové vklady A proto zůstanou 100. Rezervy A zůstanou 20, protože tento přesun nevyžaduje vypořádání s jinou bankou.

Součet vkladů je opět 100 + 72 = 172 a součet rezerv 20 + 15 = 35. Celkový výsledek sledované soustavy je stejný jako u mezibankovního převodu mezi našimi bankami, rozdělení rezerv však jiné. Správný klíč proto kontroluje jednotlivé banky i součet, nikoli pouze poslední řádek tabulky.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Součet bank odhalí vznik vkladů, jednotlivá rozvaha jejich umístění. Stejný celkový výsledek může skrývat jiné rozdělení rezerv a jinou připravenost banky provádět další platby.

Opora výkladu: S01, S02. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Ověř si celý postup

ZÁVĚREČNÁ ÚLOHA

Zkontroluj kolegův zápis hlavního příběhu: klient načerpal 10 a vše zaplatil do B. Kolega uvedl u A rezervy 10, papíry 30, úvěry 50, vklady 90 a kapitál 10. U B uvedl správné konečné hodnoty. Najdi chybu, oprav ji a vysvětli, proč pouhá změna kapitálu není přijatelnou opravou. Nakonec ověř součet aktiv, vkladů a rezerv obou bank.

ŘEŠENÍ KROK ZA KROKEM

Kolega při platbě neoprávněně snížil úvěry ze 60 na 50. Firma splnila obchodní závazek vůči dodavateli, nikoli úvěrový dluh vůči A. Oprava vrací úvěry na 60. Aktiva A jsou potom 10 + 30 + 60 = 100 a odpovídají vkladům 90 a kapitálu 10.

Snížit kapitál na nulu by sice vyrovnalo chybnou rozvahu 90, ale vytvořilo by neexistující ztrátu. Nejdříve proto oprav význam a doložení události; teprve potom součet. B zůstává na 90, protože její rezervy 25, papíry 25 a úvěry 40 kryjí vklady 82 a kapitál 8.

Obě banky mají aktiva 190, vklady 172 a kapitál 18. Rezervy činí 10 + 25 = 35. Úvěr vytvořil nový vklad a převod přesunul rezervy i umístění vkladu. Dlužníkův úvěr zůstal u A, přestože dlužník už na svém účtu čerpané prostředky nedrží.

Tři pojmy, které už umíš použít

Čerpání. Skutečné poskytnutí prostředků podle smlouvy; odlišuj je od schváleného rámce.

Vypořádání. Dokončení převodu mezi příslušnými účty. Platební příkaz sám ještě není potvrzením výsledku.

Rezervy v modelu. Zůstatek banky u Fedu použitelný pro vypořádání; nevzniká znovu při každém převodu.

> **KONTROLA POROZUMĚNÍ**
>
> Umíš bez nápovědy rozlišit schválení, čerpání a platbu, přiřadit pohledávku věřiteli a zkontrolovat obě rozvahy i jejich konečný součet položek?

Opora výkladu: S01, S02, S04, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

KAPITOLA 02

Rozvaha jako mapa banky

Které položky patří bance a které představují její závazek vůči někomu jinému?

Podívej se na banku zvenčí a potom na její rozvahu. Budova vypadá jako jediné místo, kde se scházejí peníze. V tabulce se však setkávají různé nároky: banka něco drží, někdo jí dluží a ona sama dluží jiným lidem. Zkus každému nároku určit jeho vlastníka, než začneš sčítat.

Aktiva: co banka drží a komu půjčila

2.1 Co banka drží a komu půjčila

Výchozí aktiva banky A před novým úvěrem — mil. USD

Rezervy u Fedu	Cenné papíry	Čisté úvěry
20	30	50
Přímo k vypořádání	Použitelnost je nutné ověřit	Splátky podle smluv

20 + 30 + 50 = 100

Která aktiva může banka použít na dnešní platbu?

Mapa aktiv banky A: zůstatky u Fedu 20, cenné papíry 30 a čisté úvěry 50 mil. USD.

Je úvěr poskytnutý zákazníkovi majetkem banky, nebo jejím dluhem?

Vyber jednu možnost a doplň, kdo má podle úvěrové smlouvy zaplatit komu. Teprve potom se podívej na mapu aktiv.

Aktiva zachycují ekonomické prostředky banky. Vedle budov či vybavení mezi ně patří finanční pohledávky. Když banka poskytne zákazníkovi úvěr, získává nárok na jeho splácení. Úvěr je proto jejím aktivem. Stejná smlouva představuje závazek zákazníka: on má podle sjednaných podmínek vracet peníze bance.

Zůstatek banky na účtu u Fedu je také aktivum. Banka jej používá k přijímání a vypořádání plateb s dalšími bankami. Není to její vlastní kapitál ani zásoba bankovek označených jmény klientů. Při čtení rozvahy proto vždy rozlišuj elektronický zůstatek u centrální banky a hotovost v pokladně.

Pro tuto kapitolu se vracíme k původnímu stavu před novým úvěrem a převodem z první kapitoly. Částky uvádíme v milionech amerických dolarů. Banka A má zůstatky u Fedu 20, cenné papíry 30 a čisté úvěry 50. U banky B jsou odpovídající hodnoty 15, 25 a 40.

Dvě banky, tři skupiny aktiv

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Sečti nejprve pouze aktiva banky A: 20 + 30 + 50 = 100. Úvěry tvoří polovinu tohoto součtu. Neznamená to, že banka má polovinu svých aktiv okamžitě k dispozici pro platby. Částka 50 vyjadřuje účetní hodnotu pohledávek; jejich splátky přicházejí podle smluv v různých termínech.

Stejný postup u banky B dává 15 + 25 + 40 = 80. Také zde tvoří úvěry polovinu aktiv. Ze shodného podílu ale nelze vyvodit shodné riziko ani stejnou připravenost platit. K tomu bys potřeboval znát například termíny splátek, kvalitu dlužníků a dostupnost ostatních aktiv.

TEĎ ZKUS TY

Začni znovu u původní banky A. V samostatné transakci koupí cenné papíry za 5 a zaplatí z účtu u Fedu. Nákupní cenu považuj za jejich účetní hodnotu; poplatky a přecenění vynech. Přepiš všechny tři skupiny aktiv a vysvětli, zda se změnila jejich celková výše.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Zůstatek u Fedu klesne z 20 na 15 a cenné papíry vzrostou z 30 na 35. Úvěry zůstanou 50. Součet je tedy 15 + 35 + 50 = 100. Jedno aktivum se v zadané transakci vyměnilo za jiné aktivum stejné hodnoty.

Celková aktiva se nezměnila, prostředků přímo na účtu u Fedu je však méně. Chybou by bylo přidat nakoupené papíry a ponechat původní zůstatek 20. Tím bys přehlédl úhradu a vytvořil v tabulce majetek, který banka touto transakcí nezískala.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> U každého aktiva pojmenuj, co banka drží nebo vůči komu má pohledávku. Stejná účetní hodnota ještě neznamená stejnou dostupnost pro dnešní platbu.

Opora výkladu: S02, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Závazky: komu banka dluží

Jeden vklad, dva pohledy: pohledávka klienta vůči bance a závazek banky vůči klientovi.

Proč je kladný zůstatek na klientově účtu na straně závazků banky?

Dokonči větu: Klient může po bance požadovat... Potom stejný vztah popiš z pohledu banky a porovnej obě odpovědi.

Klientský vklad je pro banku závazek, protože banka má vůči klientovi povinnost plnit podle podmínek účtu. Pro klienta je tentýž zůstatek pohledávkou vůči bance. Když ve svém internetovém bankovnictví vidí kladnou částku, čte vlastní majetkový nárok. Rozvaha banky zachycuje tento vztah z opačné strany.

Běžný vklad neznamená, že banka ukládá stejné bankovky do zvláštní přihrádky pro konkrétního klienta. Klientovi patří pohledávka z účtu. Služba, při níž banka pouze opatruje klientovy cenné papíry, je odlišná: samotná úschova z nich nedělá její vlastní investiční portfolio. Vždy se ptej, o jaký vztah jde.

Banka může dlužit také jiné bance či centrální bance. Přijatá půjčka je jejím závazkem, zatímco úvěr poskytnutý zákazníkovi je aktivem. Rozhoduje směr vztahu, nikoli samotné slovo úvěr. V základní kartě banky A ukazujeme závazky pouze jako klientské vklady 90; další dluhy přidáváme jen ve výslovně označených příkladech.

Vklad a půjčka nejsou tržba

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Z původních vkladů 90 u banky A připadá 2 na účet velkoobchodu z Illinois. Tyto 2 jsou již součástí celku; nepřičítej je podruhé. Ve vlastní evidenci velkoobchodu představují pohledávku za bankou. V evidenci banky představují závazek vůči velkoobchodu. Žádný příjem ani výdaj právě neproběhl.

V odděleném příkladu banka A přijme půjčku 5 od centrální banky, připsanou na svůj účet u Fedu. Aktiva vzrostou na 105: zůstatek 25, papíry 30, úvěry 50. Proti nim stojí vklady 90, nový dluh 5 a vlastní kapitál 10. Přijatá jistina není ziskem banky.

TEĎ ZKUS TY

Opět použij původní banku A bez nové půjčky. Jeden její klient převede 4 druhému klientovi stejné banky. Zůstatek plátce je dostatečný, oba účty jsou běžné vkladové účty a banka neúčtuje poplatek. Urči změny obou klientských zůstatků, součtu vkladů a zůstatku banky u Fedu.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

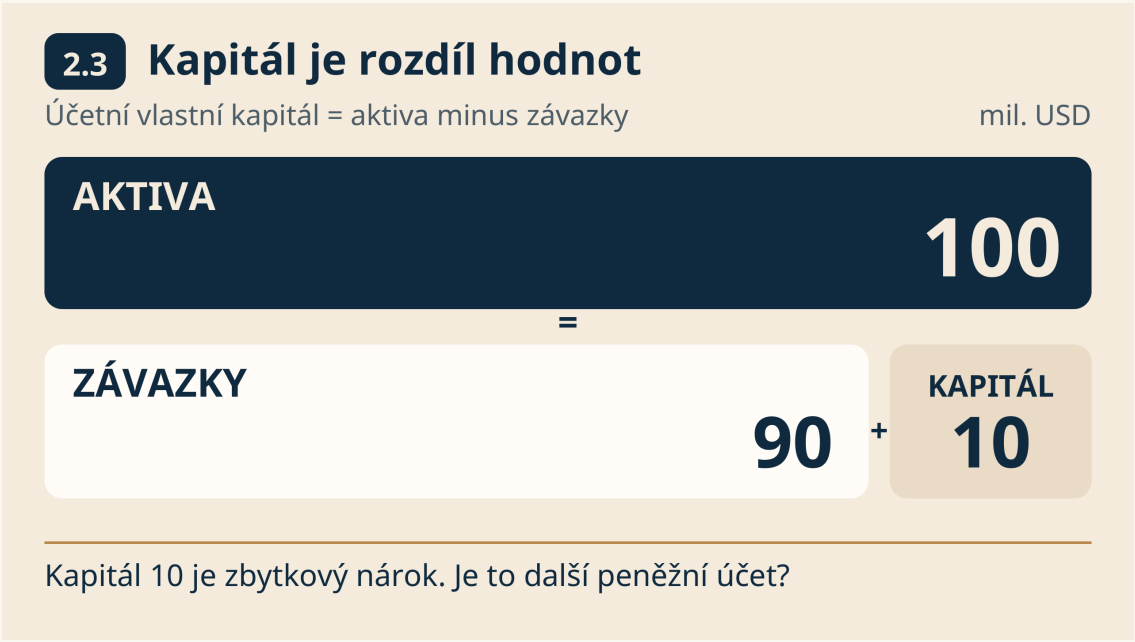
Vklad plátce klesne o 4 a vklad příjemce o 4 vzroste. Součet klientských vkladů banky A proto zůstává 90. Změnilo se rozdělení nároků mezi dva klienty, nikoli celková částka, kterou jim banka dluží. Proveď součet obou změn: minus 4 plus 4 je nula.

Zůstatek banky u Fedu zůstává 20, protože zde neprobíhá vypořádání s jinou bankou. Nestačí tedy vidět slovo převod a automaticky odečíst rezervy. Nejprve zjisti, zda příjemce používá stejnou banku. V tomto zadání se nezmění ani ostatní aktiva, ani vlastní kapitál.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Vklad je aktivem klienta a závazkem banky. Před zápisem platby vždy urči, zda mění pouze klientské účty uvnitř banky, nebo také mezibankovní vztah.

Opora výkladu: S01, S02, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Vlastní kapitál: zbytkový nárok

Účetní rovnost banky A: aktiva 100 = závazky 90 + vlastní kapitál 10 mil. USD.

Kde v bance najdeš jejích deset milionů vlastního kapitálu?

Zkus ukázat na konkrétní aktivum. Potom ověř, zda by tvá odpověď platila i po výměně cenného papíru za zůstatek u Fedu.

Vlastní kapitál vyjadřuje účetní rozdíl mezi aktivy a závazky. U banky A je to 100 minus 90, tedy 10. Tento rozdíl připadá vlastníkům jako zbytkový nárok. Není dalším aktivem, které bys přidal k částkám 20, 30 a 50. Takovým přičtením bys majetek započetl dvakrát.

Kapitál nemusí ležet v hotovosti. Prostředky vložené vlastníky i zisky ponechané v bance se podílejí na financování jejích aktiv. Rozvaha proto odpovídá zároveň na dvě otázky: jaká aktiva banka vykazuje a jak proti nim stojí závazky a kapitál. Neurčuje jednotlivým bankovkám vlastníka podle zdroje financování.

Když účetní ztráta sníží aktiva a závazky zůstanou stejné, rozdíl nesou vlastníci prostřednictvím nižšího kapitálu. Zároveň však banka může mít kladný kapitál a nedostatek prostředků pro okamžitou platbu. Později se setkáš s regulatorním kapitálem, jehož pravidla se liší. Zde počítáme účetní vlastní kapitál ze zadané rozvahy.

Stejný přírůstek peněz, jiný zdroj

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Představ si samostatný příklad z původního stavu A. Vlastníci vloží nový kapitál 5 a platba přijde z jiné banky na účet u Fedu. Aktiva jsou nyní 25 + 30 + 50 = 105. Vklady zůstávají 90, vlastní kapitál vzroste na 15. Kapitálový vklad vlastníků není tržbou.

Porovnej výsledek s předchozím příkladem přijaté půjčky 5. Na straně aktiv vidíš stejné částky, ale jejich protějšek se liší. Půjčka přidala závazek 5, kapitálový vklad přidal kapitál 5. Pouhý pohled na zůstatek u Fedu tedy nestačí k určení, kdo má vůči bance jaký nárok.

TEĎ ZKUS TY

Vrať se k původnímu stavu A s aktivy 100, vklady 90 a kapitálem 10. Banka nyní uhradí běžný provozní náklad 2 z účtu u Fedu. Celý náklad patří do tohoto období; daně a jiné změny vynech. Sestav novou rozvahu a ukaž dopad na vlastní kapitál.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

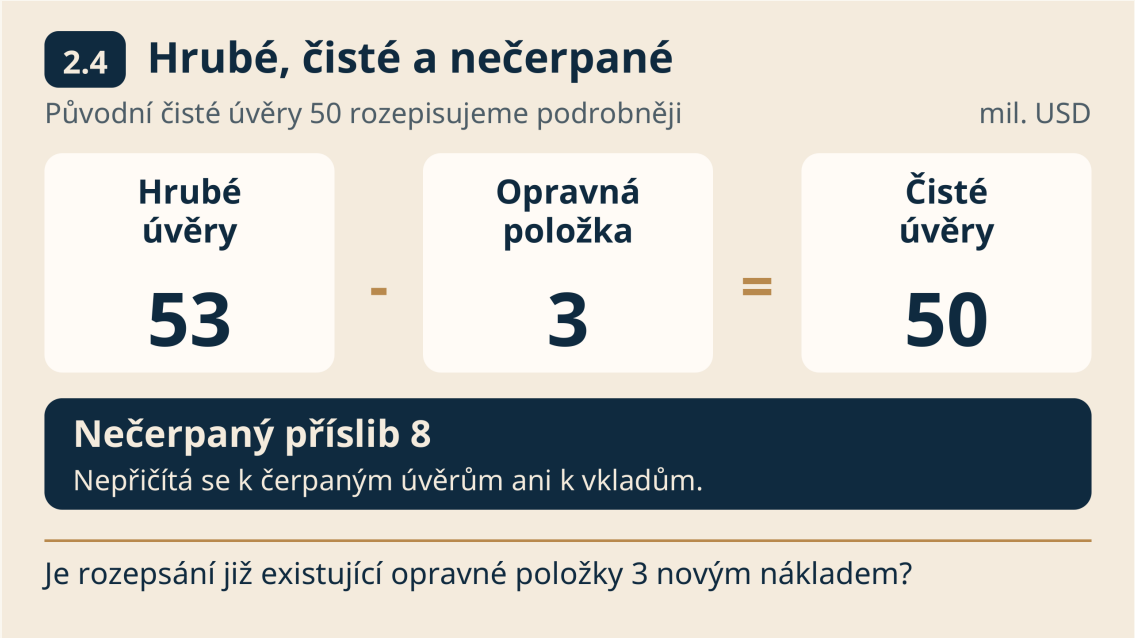
Zůstatek u Fedu klesne na 18. Cenné papíry 30 a čisté úvěry 50 se nezmění, takže aktiva dosahují 98. Vklady zůstávají 90. Náklad sníží výsledek období a tím vlastní kapitál o 2, na 8. Kontrola dává 18 + 30 + 50 = 90 + 8.

Nevytvářej nový závazek 2: zadání říká, že náklad už byl uhrazen. Ani nesnižuj vklady klientů, protože nejde o jejich platbu. Chybu odhalíš také otázkou, čí náklad účtuješ. Výdaj banky v tomto případě snižuje její prostředky i nárok vlastníků.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Kapitál najdeš v rozdílu aktiv a závazků, ne ve zvláštní přihrádce. Původ přírůstku peněz rozhoduje, zda se zvýší dluh, kapitál nebo výsledek.

Opora výkladu: S08, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Hrubé, čisté a podrozvahové položky

Hrubý úvěr, opravná položka a nečerpaný příslib: tři údaje, které se nesmějí jednoduše sečíst.

Znamená opravná položka tři miliony, že banka odložila tři miliony hotovosti?

Napiš, kterou položku podle tebe opravná položka mění. Zvlášť označ, zda vznikl peněžní převod, a svou odpověď po výkladu oprav.

Hrubou účetní hodnotu úvěrů a hodnotu po odečtení opravné položky potřebuješ rozlišovat. Opravná položka k těmto úvěrům snižuje vykazované aktivum; proto se označuje také jako korekční položka aktiv, anglicky contra-asset. Není dalším dluhem vůči klientovi ani odděleným peněžním fondem, který by banka mohla použít k platbě.

Opravná položka zachycuje odhad úvěrových ztrát podle příslušných účetních pravidel. Nemusí čekat na okamžik, kdy dlužník definitivně přestane platit. Její dodatečná tvorba zatěžuje výsledek hospodaření. Samotný stav opravné položky však neříká, jak velký náklad vznikl právě dnes. Musíš porovnat počáteční a konečný stav i další pohyby.

Nečerpaný příslib není již poskytnutý úvěr. Jeho částka se sleduje odděleně, zpravidla podrozvahově. Některé přísliby přesto vyžadují zachycení očekávaných ztrát jako samostatného závazku; záleží na podmínkách, například možnosti bezpodmínečného zrušení. Z věty „klient ještě nečerpal“ tedy nevyvozuj, že smlouva nemá vůbec žádný účetní význam ani riziko.

Padesát čistého neznamená padesát hrubého

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Rozbalme původní čisté úvěry banky A ve výši 50. Pro tento příklad předpokládej hrubou hodnotu 53 a již dříve vytvořenou opravnou položku 3. Odečtením získáš 53 minus 3 = 50. Aktiva celé banky zůstávají 20 + 30 + 50 = 100. Pouze jsme podrobněji popsali původní údaj.

Banka má navíc nečerpaný příslib 8. Těchto 8 nepřičítej k čerpaným úvěrům ani ke klientským vkladům. V tomto příkladu ostatní účetní vlivy příslibu neposuzujeme. Vlastní kapitál 10 již odpovídá výchozímu stavu s existující opravnou položkou 3; její pouhé rozepsání nevytváří nový náklad ani další ztrátu.

TEĎ ZKUS TY

Použij stav z řešeného příkladu: hrubé úvěry 53, opravná položka 3, ostatní aktiva 50, vklady 90 a kapitál 10. V samostatné variantě se potřebná opravná položka zvýší na 5. Nedošlo k odpisu, platbě ani změně příslibu. Daně vynech. Spočítej čisté úvěry, celková aktiva, nový náklad a kapitál.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Čisté úvěry nyní činí 53 minus 5 = 48. Ostatní aktiva zůstávají 50, celkem tedy banka vykazuje 98. Opravná položka se zvýšila o 2, nikoli o 5. Nový náklad je proto 2 a kapitál klesne z 10 na 8.

Rozvaha opět sedí: 98 = 90 + 8. Zůstatek u Fedu zůstává 20, protože tvorba opravné položky sama neodesílá peníze. Neodečítej novou položku 5 od původních čistých úvěrů 50; původní opravná položka 3 už v těchto 50 jednou zohledněna byla.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Před sčítáním zjisti, zda je částka hrubá, čistá nebo podrozvahová. Opravná položka upravuje hodnotu pohledávky; její změna se nerovná pohybu hotovosti.

Opora výkladu: S09, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Ověř si celý postup

ZÁVĚREČNÁ ÚLOHA

Vrať se k původní bance A a roztřiď osm karet: zůstatek u Fedu 20; vlastní cenné papíry 30; hrubé úvěry 53; již vytvořená opravná položka 3; klientské vklady 90; nečerpaný příslib 8; klientské dluhopisy 7 pouze v úschově; chybějící vlastní kapitál. Vše je v milionech USD. Další účetní vlivy příslibu vynech. Sestav rozvahu a vysvětli, proč se některé karty do součtu aktiv nepřičítají.

ŘEŠENÍ KROK ZA KROKEM

Nejprve spoj hrubé úvěry 53 s opravnou položkou 3. Čistá hodnota je 50. Přidej zůstatek u Fedu 20 a vlastní cenné papíry 30. Výsledkem jsou aktiva 100. Opravnou položku nesmíš zároveň znovu přidat mezi závazky nebo ji odečíst podruhé.

Na straně závazků stojí klientské vklady 90. Chybějící vlastní kapitál je 100 minus 90, tedy 10. Tak vznikne rovnost 100 = 90 + 10. Nečerpaný příslib 8 není v této úloze čerpaným úvěrem; sleduješ jej vedle rozvahy, nikoli mezi jejími aktivy.

Klientské dluhopisy 7 banka pouze opatruje, a proto nejsou jejím vlastním portfoliem. Zkontroluj i původní kartu B: 15 + 25 + 40 = 72 + 8. U obou bank se ptej nejen na součet, ale také na vlastníka aktiva a nositele každého závazku.

Tři pojmy, které už umíš použít

Aktivum. Zdroj nebo nárok vykazovaný bankou, například její pohledávka za dlužníkem.

Závazek. Povinnost banky vůči jiné osobě; klientský vklad je důležitým příkladem.

Čistá účetní hodnota. Hrubá hodnota po příslušném snížení. U úvěrů zde odčítáš opravnou položku.

> **KONTROLA POROZUMĚNÍ**
>
> Bez obrázku vysvětli rozdíl mezi klientským vkladem, zůstatkem banky u Fedu, vlastním kapitálem a opravnou položkou. U každého urči význam.

Opora výkladu: S01, S02, S08, S09, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

KAPITOLA 03

Likvidita, kapitál a ztráta nejsou totéž

Může mít banka kladný vlastní kapitál a přesto nedokázat provést dnešní platbu?

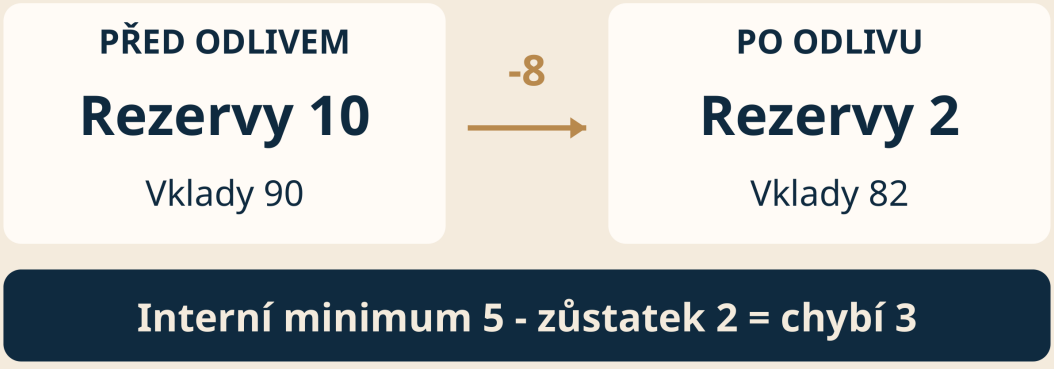
Na obraze vidíš hodiny, uzavřenou úvěrovou složku a model banky. Dva pracovníci musí rozhodnout dříve, než vyprší čas pro platbu. Který předmět připomíná splatnost, který pohledávku a který banku jako celek? Odhadni, zda stačí vlastnit hodnotná aktiva, když dnes chybějí použitelné peníze. Odpověď ověříme na třech oddělených změnách rozvahy.

Likvidita: zaplatit včas

3.1 Platba proběhla. Co zbývá?

Samostatný odliv vkladů 8; zatím bez nové půjčky

mil. USD

Platba se provedla. Splňuje banka vlastní provozní minimum?

Odliv vkladů 8 sníží rezervy z 10 na 2. K internímu minimu 5 proto chybí 3, přestože platba již proběhla.

Pomůže ti odpolední příjem, pokud musíš platbu vypořádat už ráno?

Nejprve si tipni, zda odliv vkladu sníží vlastní kapitál. Potom odděleně odhadni zůstatek rezerv a dostupnost dalšího financování.

Likvidita znamená schopnost dostát splatným závazkům včas. V našem modelu mezibankovní platbu vypořádávají rezervní zůstatky u Fedu. Má-li banka rezervy 10, splatný příkaz 12 a žádný další včas dostupný zdroj, celý příkaz neprovede ani s kladným kapitálem. Dlouhodobý úvěr klientovi dnešní převod sám nevypořádá, protože zatím nepřinesl peníze.

Navazujeme na banku A po platbě z první kapitoly. V milionech USD má rezervy 10, papíry 30, úvěry 60, vklady 90 a kapitál 10. Zde jsou úvěry hrubé i čisté, opravná položka je nulová. Alternativní rozklad z kapitoly 2 nepřenášíme. Další scénáře začínají zde, pokud neřekneme jinak.

Provozní minimum rezerv 5 zavedeme jako interní pravidlo této modelové banky, nikoli jako americký zákonný požadavek. Sledujeme okamžité převody bez poplatků a bez naběhlého úroku. Pozdější úrok z nového financování by byl samostatným nákladem. Dostupnou linku počítáme pouze tehdy, když ji banka může skutečně a včas načerpat.

Odliv 8 a chybějící rezerva 3

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Klienti odešlou 8 do jiných bank. Rezervy klesnou z 10 na 2 a vklady z 90 na 82. Aktiva jsou nyní 2 + 30 + 60 = 92; druhá strana činí 82 + 10 = 92. Samotný převod nevytvořil náklad ani zisk: banka uhradila část svého závazku vůči klientům.

Platba se z dostupných rezerv uskuteční, ale zůstatek 2 nesplňuje interní minimum 5. Banka proto potřebuje další 3. Při okamžitém čerpání nového financování přibudou rezervy 3 a dluh 3. Výsledkem je 5 + 30 + 60 = 82 + 3 + 10 = 95. Kapitál zůstává 10; peníze má banka vypůjčené.

TEĎ ZKUS TY

Vrať banku A do výchozího stavu a místo 8 nech klienty odeslat pouze 6. Zapiš rezervy, vklady a obě rozvahové sumy bez nového financování. Potom dopočítej nejmenší čerpání dostupné linky potřebné k internímu minimu rezerv 5. Rozhodni, zda kterýkoli z těchto okamžitých kroků sám vytvořil ztrátu.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Po odlivu 6 zbývají rezervy 4 a vklady 84. Cenné papíry 30, úvěry 60 a vlastní kapitál 10 se nemění. Obě strany dávají 94: aktiva 4 + 30 + 60, financování 84 + 10. Převod není úvěrovou ztrátou ani provozním nákladem.

K minimu chybí 1, takže postačí čerpání linky 1. Rezervy vzrostou na 5 a vznikne nový dluh 1. Aktiva 95 se rovnají 84 + 1 + 10. Čerpání neznamená výnos; cenu financování teprve určí smluvené podmínky a doba, po kterou dluh trvá.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Při odlivu vkladů sleduj rezervy i termín platby. Nové financování doplní peníze a současně přidá dluh; samo nezvýší vlastní kapitál banky.

Opora výkladu: S02, S06. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Kapitál: unést ztrátu

3.2 Ztráta sníží kapitál, ne rezervy

Samostatný model: nová opravná položka 3; počáteční 0 mil. USD

POLOŽKA	PŘED	PO TVORBĚ
Rezervy u Fedu	10	10
Cenné papíry	30	30
Čisté úvěry	60	57
Vklady klientů	90	90
Vlastní kapitál	10	7
Kontrola	100 = 100	97 = 97

Kde se projeví ztráta, když neproběhla žádná platba?

Samostatná opravná položka 3 zmenší čistou hodnotu úvěrů a vlastní kapitál. Rezervní zůstatek se při tomto účetním kroku nepřesouvá.

Která položka ubude, když očekáváš, že část úvěru banka nevybere?

Zkus před výpočtem určit, zda při zhoršení návratnosti úvěru musí ihned odejít peníze z účtu banky u Fedu.

Vlastní kapitál je účetní rozdíl mezi aktivy a závazky. Není to zvláštní balík rezerv uložený vedle ostatních peněz. Pokud hodnota aktiv klesne a závazky zůstanou stejné, zmenší se tento rozdíl. Proto říkáme, že kapitál absorbuje ztrátu: pokles majetku nejprve snižuje účetní hodnotu nároku vlastníků na banku.

Úvěrová ztráta souvisí s tím, že banka nevybere očekávané peněžní toky v plné výši. Účetnictví nemusí čekat na konečné nezaplacení. Vytvořená opravná položka sníží vykazovanou čistou hodnotu úvěrů. Její tvorbu zde zachytíme jako náklad, který při nezměněných ostatních položkách snižuje výsledek hospodaření i celkový vlastní kapitál banky.

Počáteční nulovou opravnou položku používáme jen pro přehlednost příkladu; nejde o doporučené použití amerického modelu očekávaných ztrát CECL. Nezahrnujeme úroky, daňové dopady, dividendy ani jiné výnosy či náklady. Počítáme účetní vlastní kapitál, nikoli regulatorní kapitálové poměry. Samotná kladná hodnota proto neprokazuje splnění dohledových požadavků ani bezpečnost banky.

Očekávaná ztráta 3 bez odchozí platby

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Znovu začni před odlivem vkladů: rezervy 10, papíry 30, hrubé úvěry 60, vklady 90 a kapitál 10. Banka nyní vytvoří opravnou položku 3. Hrubá smluvní částka úvěrů se tím nemění, ale čisté úvěry jsou 60 - 3 = 57. Náklad 3 sníží vlastní kapitál z 10 na 7.

Aktiva nyní dávají 10 + 30 + 57 = 97 a jejich financování 90 + 7 = 97. Rezervy stále činí 10. Neproběhla platba klientovi ani jiné bance. Změnil se účetní odhad návratnosti majetku. Banka má méně vlastního kapitálu, i když její okamžitá zásoba prostředků pro vypořádání zůstala stejná.

TEĎ ZKUS TY

Z původního stavu banky A vypočítej samostatný scénář s novou opravnou položkou 4 místo 3. Uveď hrubé úvěry, opravnou položku, čisté úvěry, rezervy a vlastní kapitál. Ověř rozvahovou rovnost a vysvětli, proč kladný kapitál nestačí jako odpověď na otázku, zda banka zítra provede všechny splatné platby.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Hrubé úvěry zůstávají 60, opravná položka je 4 a čisté úvěry 56. Náklad 4 sníží kapitál na 6. Rezervy zůstávají 10 a vklady 90. Aktiva 10 + 30 + 56 = 96 se rovnají 90 + 6. Tento scénář se nepřičítá k předchozí ztrátě 3.

Kladný kapitál 6 popisuje přebytek účetních aktiv nad závazky. Pro zítřejší platby ale potřebuješ také částky a časy odchozích příkazů, očekávané příjmy a proveditelné zdroje financování. Bez těchto údajů neumíš posoudit likviditu, ačkoli jsi správně ověřil rozvahu i účinek právě vytvořené opravné položky.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Úvěrová ztráta může snížit čistá aktiva a kapitál, aniž se změní rezervy. Účetní schopnost unést ztrátu posuzuj odděleně od dnešní platební schopnosti.

Opora výkladu: S08, S09, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Opravná položka a odpis

3.3 Ztrátu nezapočítej podruhé

Samostatný model: odhad ztráty, potom plně krytý odpis — mil. USD

POLOŽKA	VÝCHOZÍ	TVORBA 3	ODPIS 3
Hrubé úvěry	60	60	57
Opravná položka	0	3	0
Čisté úvěry	60	57	57
Vlastní kapitál	10	7	7
Rezervy u Fedu	10	10	10

Proč po plně krytém odpisu neklesne kapitál znovu?

Tabulka ukazuje nejprve náklad a opravnou položku, potom odpis již pokryté částky. Ve druhém kroku čisté úvěry ani kapitál neklesají znovu.

Ztratí banka další 3, když odepíše částku, kterou už plně kryje opravná položka?

Napiš zvlášť svůj odhad hrubých úvěrů, opravné položky a čistých úvěrů po odpisu. Teprve potom uvažuj o kapitálu.

Hrubý úvěr, opravná položka a čistý úvěr odpovídají na tři různé otázky. Hrubá částka ukazuje úvěrové aktivum před odečtením opravné položky, opravná položka zachycuje uznané očekávané úvěrové ztráty a čistá částka je jejich rozdíl. V našem jednoduchém modelu hrubá částka obsahuje jen jistinu; neřešíme naběhlý úrok ani neamortizované poplatky.

Odpis vyřadí část úvěru, kterou banka vyhodnotí jako nedobytnou. Pokud ji už plně pokrývá opravná položka, sníží se současně hrubý úvěr i tato položka. Čisté aktivum se proto při samotném odpisu nezmění. Ztrátu jsme do výsledku a kapitálu promítli dříve, když jsme potřebnou opravnou položku vytvořili.

Opravná položka není účet s odloženými penězi a odpis není platba z rezerv. Rozliš také účetní vyřazení a právní osud pohledávky: samotný účetní krok neříká, že banka dlužníkovi dluh odpustila. Kdyby dosavadní opravná položka nestačila, bylo by nutné zachytit další ztrátu; tento případ se od plně krytého odpisu liší.

Stejná ztráta se neúčtuje dvakrát

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Tentokrát výslovně pokračuj ve scénáři s opravnou položkou 3. Před odpisem má banka hrubé úvěry 60, opravnou položku 3 a čisté úvěry 57. Nyní odepíše právě pokrytou nedobytnou část 3. Hrubé úvěry klesnou na 57 a opravná položka na nulu. Rozdíl stále činí 57 - 0 = 57.

Rezervy 10, papíry 30, vklady 90 a kapitál 7 zůstávají beze změny. Rozvaha stále splňuje 10 + 30 + 57 = 90 + 7 = 97. Kdybys při tomto plně krytém odpisu snížil kapitál ještě jednou o 3, vykázal bys tutéž ztrátu podruhé. Na samotný odpis tedy nenavazuje nový náklad.

TEĎ ZKUS TY

Začni opět bezprostředně po vytvoření opravné položky 3, tedy s hrubými úvěry 60 a čistými úvěry 57. Banka tentokrát odepíše pouze 2 z plně pokryté nedobytné části. Předpokládej, že se odhad ztráty na zbývajících úvěrech jinak nezměnil. Vypočítej všechny tři úvěrové položky, vlastní kapitál a rozvahovou sumu.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Hrubé úvěry klesnou z 60 na 58 a opravná položka z 3 na 1. Čisté úvěry zůstávají 58 - 1 = 57. Rezervy jsou 10, papíry 30 a aktiva celkem 97. Odpis využil část dříve vytvořené opravné položky, nikoli peníze uložené u Fedu.

Vklady zůstávají 90 a vlastní kapitál 7, takže druhá strana činí rovněž 97. Další náklad v zadání nevznikl. Zbývající opravná položka 1 patří ke zbývajícím úvěrům; v praxi by se její přiměřenost znovu posuzovala podle aktuálních informací, místo aby se její výše jen mechanicky přebírala.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> U plně krytého odpisu klesnou hrubé úvěry i opravná položka stejně. Čisté úvěry, rezervy a vlastní kapitál tento samostatný krok znovu nezmění.

Opora výkladu: S09, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Čtyři odlišné diagnózy

3.4 Nejdřív událost, potom zápis

Nezávislé scénáře; AFS bez prodeje a bez daně — mil. USD

UDÁLOST	REZERVY	DALŠÍ ZMĚNA	KAPITÁL
Odliv vkladů 8	**-8**	**Vklady -8**	**0**
Úvěrová ztráta 3	**0**	**Čisté úvěry -3**	**-3**
Přecenění AFS -2 přes OCI	**0**	**Papíry -2**	**-2**
Chybný přepis 63 místo 60	**0**	**Správně 60**	**0**

Změnila se ekonomická skutečnost, nebo jen údaj v tabulce?

Tabulka porovnává odchozí platbu, úvěrovou ztrátu, změnu ocenění a chybný zápis. Každý scénář vychází ze stejné výchozí rozvahy.

Dokážeš určit příčinu změny ještě předtím, než dopočítáš vlastní kapitál?

U každé karty nejprve rozhodni, zda proběhl peněžní převod, změnil se odhad hodnoty, nebo selhal účetní záznam. Pak teprve počítej.

Začni popisem události. Odliv vkladu vytváří požadavek na likviditu, zhoršená návratnost úvěru vyžaduje posouzení úvěrové ztráty a změna tržní ceny otevírá otázku ocenění. Chybně opsané číslo patří k účtování a kontrole dat. Stejný rozdíl mezi dvěma čísly může mít různé příčiny, a proto také odlišné účetní řešení.

U ocenění zvolíme dluhové cenné papíry AFS, tedy available for sale. Neúvěrový pokles reálné hodnoty zachytíme v ostatním úplném výsledku, označovaném OCI, a kumulovaně ve vlastním kapitálu, nikoli jako náklad výsledovky. Daň zanedbáme. Banka prodej neplánuje ani neočekává jeho vynucení před návratem hodnoty; tento postup nezobecňuj na všechny papíry.

Při kontrole chyby hledej doklad a porovnávej původní záznamy. Rozvahová rovnost je nutná kontrola, ale sama správnost účetnictví nedokazuje: dvě chybné položky se mohou navzájem vyrovnat. Kapitál nesmí sloužit jako libovolně doplněné číslo, kterým zakryješ nesoulad. Oprav skutečný chybný údaj a zachovej stopu vysvětlující, co se stalo.

Pokles aktiva může znamenat různé věci

ŘEŠENÝ PŘÍKLAD

Porovnej dva nezávislé scénáře. Opravná položka 3 znamená čisté úvěry 57 a kapitál 7; aktiva jsou 97. Naproti tomu neúvěrový pokles hodnoty AFS papírů o 2 znamená papíry 28 a kapitál 8; aktiva jsou 98. Rezervy zůstávají v obou scénářích 10, ale změna kapitálu prošla odlišnou účetní cestou.

Teď vezmi původní rozvahu, ve které někdo omylem opsal úvěry jako 63 místo 60. Součet aktiv vychází 103, zatímco vklady a kapitál dávají 100. Doklad potvrzuje úvěry 60. Opravíš tedy úvěrový řádek a obnovíš součet 100. Nevytváříš výnos, ztrátu ani nový kapitál; napravuješ chybu v předložené tabulce.

TEĎ ZKUS TY

Vyřeš čtyři samostatné karty, vždy z původního stavu: klienti odešlou 4; banka vytvoří opravnou položku 2; AFS papíry zaznamenají neúvěrový pokles hodnoty 1 bez prodeje; do tabulky někdo přepíše úvěry jako 61 místo doložených 60. Přiřaď diagnózu a u každé urči správné rezervy, vlastní kapitál a celková aktiva.

VYSVĚTLENÝ KLÍČ

Odliv 4 je likviditní událost: rezervy 6, vklady 86, kapitál 10 a aktiva 96. Opravná položka 2 je úvěrová ztráta: rezervy 10, čisté úvěry 58, kapitál 8 a aktiva 98. Změny těchto dvou karet nesčítej; každá popisuje jiný možný vývoj stejné výchozí banky.

Ocenění AFS sníží papíry na 29 a kapitál na 9; rezervy zůstanou 10 a aktiva budou 99. Chyba v tabulce nepopisuje ekonomickou událost: oprav úvěry zpět na 60. Správná aktiva jsou 100, rezervy 10 a kapitál 10, stejně jako před chybným přepisem.

> **ZAPAMATUJ SI**
>
> Nejdřív pojmenuj událost, potom její účetní cestu a až nakonec dopočítej zůstatky. Změna rezerv, změna kapitálu a účetní chyba vyžadují různé vysvětlení.

Opora výkladu: S09, S10, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.

Ověř si celý postup

ZÁVĚREČNÁ ÚLOHA

Pro krátkou poradu připrav tři nezávislé rozvahy banky A. První zachytí odliv vkladů 8 a čerpání nutné k rezervám 5. Druhá zachytí tvorbu opravné položky 3 a následný plně krytý odpis 3. Třetí zachytí neúvěrový pokles hodnoty AFS papírů o 2. Vždy začni původními aktivy 100. Uveď zdroj změny kapitálu a ověř rovnost obou stran.

ŘEŠENÍ KROK ZA KROKEM

Po odlivu a čerpání 3 má banka rezervy 5, papíry 30 a úvěry 60: aktiva 95. Vklady 82, nový dluh 3 a kapitál 10 dávají také 95. Likviditu doplnilo nové financování; samotné čerpání není výnos. Úrok za budoucí dobu zde ještě nenaběhl.

Po tvorbě položky a krytém odpisu jsou hrubé i čisté úvěry 57 a opravná položka nulová. Rezervy 10 a papíry 30 doplňují aktiva na 97. Vklady 90 a kapitál 7 dávají 97. Kapitál snížil původní náklad 3, nikoli následný odpis.

Po samostatném přecenění má banka rezervy 10, AFS papíry 28 a úvěry 60: aktiva 98. Vklady 90 a kapitál 8 dávají 98. Pokles kapitálu 2 prošel v tomto vymezeném scénáři přes OCI. Z odchozí platby ani úvěrového odpisu se zde nic nepřebírá.

Tři pojmy, které už umíš použít

Likvidita. Schopnost splnit platbu včas, se skutečně dostupnými prostředky.

Vlastní kapitál. Účetní rozdíl aktiv a závazků. Jeho kladná hodnota sama nezajistí dnešní hotovost.

Krytý odpis. Snížení hrubé pohledávky proti již vytvořené opravné položce; krytou část nezatěžuj ztrátou znovu.

> **KONTROLA POROZUMĚNÍ**
>
> Umíš u každé změny ukázat protistranu, vysvětlit peněžní tok a určit, zda kapitál ovlivnila ztráta, přecenění, nebo žádná ekonomická událost?

Opora výkladu: S02, S06, S08, S09, S10, S12. Úplné údaje najdeš na straně 8.